

Durant uns anys va presidir des de Palma i a nivell estatal, la Unió Progressista de Fiscals. Ara és un dels pocs fiscals de medi ambient que hi ha a l'Estat espanyol. Adrián Salazar, un basc de quaranta-dos anys, exerceix voluntàriament aquesta responsabilitat en unes condicions especialment adverses. Així ho explica amb una sinceritat tan serena com valenta, sense retrets. Diu que s'avança molt a poc a poc, però que s'avança, a pesar de tot: perquè a les Balears, tot i les bones paraules generalitzades sobre la defensa del medi ambient, a la pràctica la majoria de les administracions públiques són indiferents als delictes ecològics i territorials, i són, a més, elles mateixes, les grans infractores. L'urbanisme a la carta, al qual són tan aficionats alguns grups polítics governants, podria amagar allò que, d'una altra manera, serien els atemptats més flagrants contra la normativa urbanística. Perquè aquí també hi ha

el delinqüent refinat, aquell que mai no cau en les xarxes de la Justícia sinó que, ben al contrari, serà molt reconegut socialment. Com en altres terrenys de la delinqüència, aquí també cauen els petits i els més negats i, així i tot, l'Administració de Justícia es mostra encara particularment indulgent amb els delinqüents mediambientals. La manca generalitzada de mitjans per prevenir, dissuadir i perseguir els delictes mediambientals tampoc no atura Adrián Salazar. Ell ha hagut d'estudiar, sense el suport de la Fiscalia General, sinó només amb l'ajuda d'experts tan voluntariosos com ell, tota la complicada legislació mediambiental. És l'únic fiscal de delictes ecològics de les Balears quan en farien falta més i ha de sumar a aquesta responsabilitat les tasques habituals que es reparteixen tots els fiscals, que acusen les Balears d'un dèficit de dotze places com a mínim.

"La impunitat mediambiental és dramàtica"

Gina Garcías Sansaloni

-Com funciona a les Balears la persecució del delictes mediambiental?

-Hi ha aspectes optimistes i altres negatius. És optimista el fet que augmenta la consciència social sobre la protecció del medi ambient; en segon lloc, malgrat que el legislador ha anat a poc a poc, s'han introduït els delictes mediambientals a les reformes legals que s'han fet els darrers anys. S'ha de recordar que el Codi Penal del segle XIX només castigava els delictes contra béns privats, particulars: els delictes contra la vida, contra la propietat. És a partir del desenvolupament de la Constitució del 1978 quan s'estableixen béns públics col·lectius, com el de la salut pública o el medi ambient, que són interessos col·lectius difusos, interessos que no afecten directament una persona sinó la col·lectivitat. El legislador ha considerat, el 1995, amb bon criteri, que s'havien d'establir sancions penals per a les infraccions greus contra el medi ambient perquè con-

siderava que era l'únic instrument per combatre-les. I parlava el 1995 que la infracció administrativa era insuficient per a la persecució dels delictes contra l'ordenació del territori: els ajuntaments no exercien la disciplina urbanística, i per tant s'havia de recórrer a la legislació penal per fer complir aquestes normatives. En l'exposició de motius i als debats es parlava que el desgavell urbanístic no es podia afrontar si no era a través de la criminalització d'aquests fets i de determinades conductes. Aquest seria l'aspecte positiu.

-L'aspecte negatiu?

-És que tothom es defineix com a defensor del medi ambient, perquè ningú no es considera tan bàrbar com per

LA INCLUSIÓ AL CODI PENAL

El 1995 la reforma del Codi Penal va regular per primera vegada a Espanya els delictes contra el medi ambient en els seus diferents àmbits: delictes contra l'ordenació del territori, delictes contra la flora i la fauna, sobre els incendis forestals, etc. Segons Adrián Salazar, la problemàtica de les Balears és peculiar, "perquè no hi ha unes indústries contaminants, com hi pot haver a Catalunya, per exemple, però en canvi tenim una gran pressió urbanística. A les Balears el desenvolupament urbà planteja una sèrie de problemes mediambientals greus, sobretot els derivats del consum d'aigua -aquí tenim el problema dels aqüífers i el de les depuradores, que generalment són bastant deficitents, el problema és què fer amb els fangs de les depuradores-, el problema de la gestió dels residus i sobretot dels residus de la construcció, residus urbans, la gestió dels residus de cotxes... Dels delictes contra la flora i la fauna destaca la utilització de verins, que delma algunes espècies protegides com la milana real o el voltor negre, i els incendis forestals, que no són específics de la zona. Però, tot i això l'atemptat més greu que es produeix a les Balears és el conjunt de delictes contra l'ordenació del territori. El creixement urbanístic ha envaït zones d'interès ecològic i les ha degradat".

no ser defensor del medi ambient, però la realitat, en canvi, és que les administracions a les Balears no fan el que haurien de fer: basta passejar-se per la ruralia mallorquina per veure que no hi ha disciplina urbanística,

"Les operacions que fa una urbanitzadora, es fan generalment de forma més sofisticada, tot aconseguint llicències, permutes, una reclassificació del terreny, i llavors és evident que hi ha hagut moltes infraccions penals, però són molt difícils de detectar"

que les infraccions greus són impunes per tolerància o per complicitat tàcita. En alguns ajuntaments hi ha una tolerància realment molt greu. Això es nota en el fet que pràcticament són nul·les les denúncies de les autoritats. L'anterior Conselleria de Medi Ambient, (que regia Margalida Rosselló de Els Verds) pretenia fer una bona feina, ja veurem què passa amb la conselleria actual (regida per Jaume Font del PP), però em fa la impressió que no prioritzarà la tasca de perseguir. Perquè no es pot oblidar que per poder perseguir el delicte mediambiental és necessari que hi hagi una prèvia infracció administrativa. És a dir, els ajuntaments i el Govern han de sancionar una infracció administrativa perquè nosaltres puguem intervenir des del

punt de vista penal. Perquè existeixi infracció penal hi ha d'haver al mateix temps infracció administrativa.

-Els ajuntaments, els consells, el Govern no fan tot el que haurien de fer?

-Si aplicassin el mateix zel a perseguir les infraccions mediambientals, urbanístiques, sobre residus, abocaments

Adrián Salazar (Arrankudiaga, Bizcaia, 1961) va arribar a Palma, destinat com a fiscal, el gener del 1988. L'any 1996 va ser nomenat fiscal de medi ambient de les Balears. Ha estat president de la Unió Progressista de Fiscals del 1999 al 2001. Membre del Consell Fiscal des del 1989 al 1993. Ha participat en el Projecte de Cooperació del Poder Judicial a Hondures, de l'any 2000 al 2003, on ha impartit cursos de formació jurídica. L'any 2000 ha participat a activitats del Senat de Colòmbia on ha fet cursos de dret penal internacional sobre temes de delictes contra la humanitat.

il·legals, etc... que posen en temes de trànsit, estariem molt millor. Perquè, a més, la impunitat afavoreix la proliferació dels delictes. I aquí hi ha molta d'impunitat. La temptació és molt grossa per a un ciutadà que veu que el seu veí s'enriqueix notablement construint on no es pot fer. És de beneïts no fer-ho. Això és realment greu. L'Administració hauria de fer molt més del que fa, sobretot els ajuntaments, perquè n'hi ha que actuen amb pura tolerància per falta de mitjans, però també n'hi ha que són autèntics col·laboradors dels infractors. A més, el delicte contra l'ordenació del territori és molt difícil de perseguir si l'ajuntament no col·labora, perquè el SEPRONA (Servicio de Protección de la Naturaleza, de la Guàrdia Civil) només detecta les construccions il·legals a les zones protegides: generalment un picapedrer o un propietari que construeix els caps de setmana. Però les operacions urbanístiques greus, les importants, que fa una urbanitzadora, es fan generalment de forma més sofisticada, aconsegueixen llicències, permutes, una reclassificació de terreny, i llavors és evident que hi ha hagut moltes infraccions penals, però són molt difícils de detectar a causa de la complexitat de l'Administració municipal.

-És un fenomen paral·lel al de la delinqüència econòmica, on hi ha el lladregot i l'estafador de quant blanc o el comissionista. El primer va a la presó i els altres reben honoratges socials?

-Sí. El gran delinqüent contra el medi ambient en general és més difícil de detectar, perquè hi ha una aparença de legalitat, que es dona quan aconsegueix una llicència. La infracció que comet a vegades és més sofisticada, navega en la indefinició, no se sap si és civil o penal...

L'ADMINISTRACIÓ, LA GRAN INFRACTORA

-L'any 2003 s'han fet a Espanya quatre reformes del Codi Penal. S'hauria hagut d'aprofitar per modificar qualche aspecte de la legislació penal mediambiental?

-El Codi Penal no és del tot satisfactori. S'hauria pogut aprofitar alguna reforma per millorar-ne alguns aspectes. Però el principal problema per a la defensa del medi ambient és que les administracions no compleixen la llei. Podem parlar de les depuradores. Les infraccions les comet la mateixa Administració. Succeeix igualment amb el tema de la ferralla. Des de gener del 2003 és necessari descontaminar els cotxes que es donen de baixa. Això només ho fa a les Balears un únic gestor, que té capacitat per descontaminar tres cotxes al dia. La Prefectura de Trànsit obligarà a complir una norma per a la qual no hi ha mitjans per al seu compliment? Quan l'Administració diu, és que no hi ha mitjans per complir aquesta norma, a vegades cau en l'autocomplaença, en la resignació. Quant a les depuradores, el cert és que el 1992 l'IBASAN les va assumir amb una voluntat política clara de propiciar la netedat de les aigües, però ara moltes estan desbordades i contaminen. Això és responsabilitat dels ajuntaments?, de l'IBASAN, que ha triat una depuradora incorrecta?, dels gestors que per estalviar uns doblers no apliquen els mètodes apropiats... dels emissors que són insuficients...? És a dir, s'ajunten tota una sèrie de col·lectius còmplices en la irresponsabilitat de la gestió de les depuradores, i després també hi ha el problema econòmic, és clar, el problema se solucionaria amb una gran inversió, però no hi ha els doblers necessaris per fer-la. A

vegades entra el desànim: si no es pot fer res, apaga i anem, però altres vegades es veu que hi ha voluntat de solucionar el problema.

LA PARCIALITAT DELS JUTGES

-És a dir, la legislació en línies generals és positiva i suficient?

-És veritat que alguns tipus penals estan redactats de tal forma que es fa difícil la persecució. Però el problema més greu és la manca de sensibilitat: tothom diu que vol un medi ambient sa, però jo mateix veig que els fiscals i els jutges, que són gent d'un nivell cultural alt, no tenen dificultats per condemnar a dos anys de presó qui ha robat un radio-cassette, però en canvi no es decideixen a condemnar qui ha abocat residus urbans a un lloc que no podia, i diuen, home, aquest és un groller, però tampoc no el tancarem a la presó per això.

-Això és un altre plantejament classista de la justícia, que també li costa empresonar els grans delinqüents econòmics que pertanyen a la societat "respectable".

-Clar, el que passa és que en el cas de delictes mediambientals és difícil personificar la responsabilitat penal. El procés d'identificació d'aquest tipus de delinqüent és més gran, perquè semblen persones honestes, que no han fet res, que només han estat imprudents. Ara, la situació millora. Però encara hi ha alguns tribunals que es neguen a condemnar, tot al·legant el principi d'intervenció mínima per absoldre'ls.

-Què diu aquest principi?

-El principi d'intervenció mínima diu que s'han de sancionar penalment les conductes especialment greus, però que no fa falta sancionar penalment aquelles conductes que ja han patit una sanció administrativa o civil. Aquest és un argument que empen alguns jutges per no condemnar. Fins al punt que el Tribunal Suprem ha dit, no, no, escolti, que el Codi Penal també s'ha d'aplicar.

El principi de legalitat ha de vincular tothom i si el legislador diu que una conducta s'ha de sancionar, hi ha d'haver condemna. Passa igual amb el principi d'intervenció mínima per al delictes fiscal, i jo crec que no només s'ha d'exercir, sinó que la llei s'ha d'aplicar plenament. El jurista ha de complir la llei. Aquest és un entrebanc que se soluciona a poc a poc.

LES DIFICULTATS DE LA POLICIA MEDIAMBIENTAL

-Tenen mitjans suficients?

-Aquest és un altre gran problema. La falta de mitjans. A les Balears només som dos fiscals, jo mateix, i un company que m'ajuda en els temes d'Eivissa. Però la manca de mitjans es nota sobretot en el SEPRONA, que té molt poc personal. En tota Eivissa la Guàrdia Civil (SEPRONA) té dues persones i un motorista. No hi ha una policia clarament mediambiental. Perquè no s'ha d'oblidar que una veritable policia mediambiental ha de complir una funció preventiva, una funció de dissuasió. Si es controlassin els pous, per exemple, la gent tendria més por d'obrir un pou il·legal. El Departament de Recursos Hídrics deu tenir un o dos inspectors per controlar tots els pous il·legals que s'obren a Mallorca. La tasca inspectora que fan els zeladors municipals és molt insuficient. La impunitat està garantida. De què ens serveixen les lleis si no hi ha mitjans per aplicar-les? A més, generalment el delinqüent mediambiental sol ser un empresari que té recursos econòmics i es pot permetre proves

"Els ajuntaments, els consells, el Govern no fan tot el que haurien de fer. Si aplicassin el mateix zel a perseguir les infraccions mediambientals que les de trànsit, estariem molt millor"

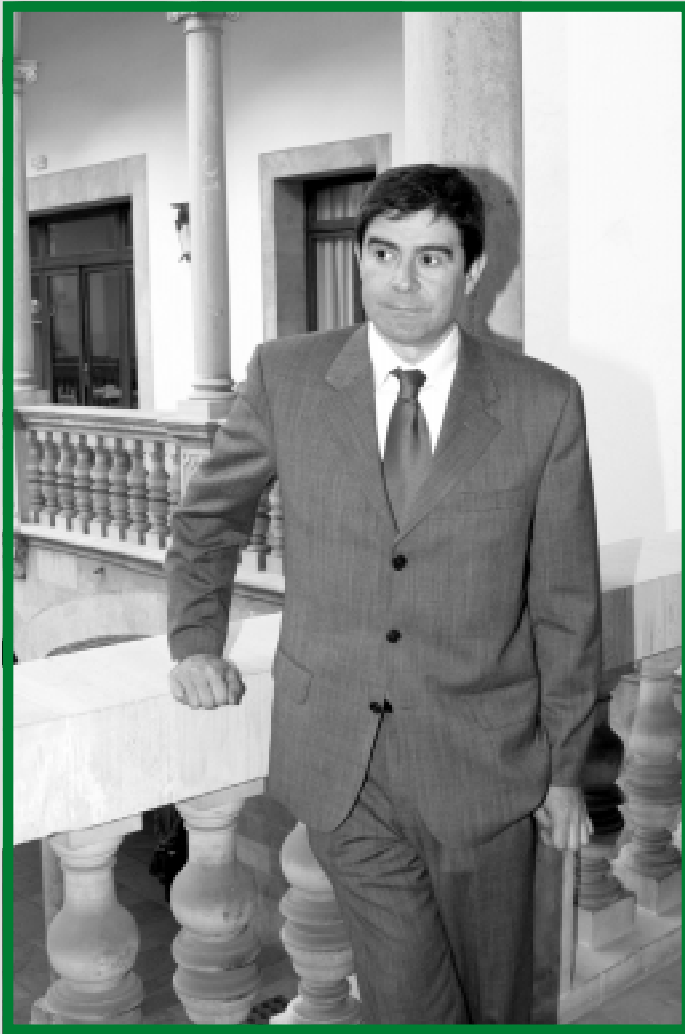
BALANÇ D'UN ANY

Al llarg del 2003 la Fiscalia de Medi Ambient ha duit a terme 30 diligències informatives per 18 delictes contra l'ordenació del territori (fonamentalment, construcció a espais protegits), altres 8 per abocadors no autoritzats, molts d'ells a espais protegits, i 4 més de divers contingut (incendis, etc.).

La Fiscalia ha formulat 24 denúncies que es tramiten a diferents jutjats de Mallorca.

Hi ha hagut 8 sentències condemnatòries, de les quals 3 han estat "de conformitat", que significa que els acusats han assumit la responsabilitat i han acceptat la pena.

A això s'han d'afegir les múltiples denúncies que es reben a la Fiscalia, fonamentalment de part del SEPRONA, i que s'arxiven tot i les intenses investigacions policiaques, perquè no es pot acreditar l'autoria dels fets, com són, per exemple, els incendis que va patir l'estiu passat la serra de na Burguesa.

pericials favorables, contaminen i fan veure que aboquen aigua beneïda. La fiscalia no té més mitjans que un metge forense que pot actuar en un nombre molt limitat de delictes.

-L'Administració no col·labora en la persecució del delictes, però, si més no, compleix les lleis mediambientals?

-No només no col·labora sinó que és una de les principals infractores de la legislació mediambiental. Amb l'anterior consellera de Medi Ambient és veritat que vàrem obtenir molt bona col·laboració; de l'actual conseller de moment no hem aconseguit més que bones paraules. Un exemple: per delimitar la toxicitat de l'abocador il·legalment de Can Set, la Conselleria de Medi Ambient va gastar un parell de milions de pessetes per fer proves de dioxines. La Conselleria va avançar la restauració de la pedrera, que ha costat més de cent milions de pessetes, i ara la reclama el promotor de la il·legalitat. Ara el tema és pendent de sentència.

"Hi ha jutges que no es decideixen a condemnar qui ha abocat residus urbans en un lloc que no podia, i diuen, home, aquest és un groller, però tampoc no el tancarem a la presó per això"

-En quina situació legal es troba la denúncia del PSM contra EMAYA per abocar aigües residuals sense depurar a la badia de Ciudad Jardín?

-En tràmit. Però el tema és molt complicat: qui és el responsable penal que la depuradora s'espatlli tan sovint? El que la gestiona ara? O el que no va preveure a temps que s'havia d'ampliar? Però aquesta no és l'única denúncia que ha suscitat molt d'interès públic. Les que es varen fer per abocament d'escombraries de la construcció a les pedreres de Can Barceló i Can Set, a Mallorca, varen ser molt importants, pel volum de deixalles abocades i per les seves repercussions econòmiques. La persecució penal d'aquests fets ha motivat que el sector s'hagi regularitzat un poc. L'infractor ha descobert que també és rendible fer les coses bé. En el tema de la caça, per exemple, hi ha hagut alguns judicis i sentències condemnatòries a Mallorca i a Menorca sobre la utilització de verí. També hi ha hagut sentències importants sobre la caça d'espècies protegides. I a més han tengut molta difusió i han estat una advertència per als caçadors. En tema incendis forestals, l'actuació del SEPRONA és bastant àgil, i tot i que en ocasions és molt difícil detectar els responsables dels incendis, l'actuació del SEPRONA va facilitar que s'aturassin. I en temes d'ordenació del territori hi ha bastants expedients oberts, sobretot amb relació a la construcció a zones protegides, tant a Eivissa com a Mallorca. A s'Albufera i a s'Albufereta, a l'ANEI de Tramuntana, també en uns abocaments localitzats a Calvià, davant la depuradora de Santa Ponça. A Bunyola hem obert expedient a dues urbanitzadores que han envaït el domini públic del tren. És un tema greu, a més, ens interessa aclarir com s'ha pogut aconseguir llicència per edificar a sòl públic.

LA PUBLICITAT DE LES CONDEMNES

-Per què hi ha tan poca publicitat sobre els processos penals mediambientals, quan precisament la manca de mitjans judicials fa més necessari que mai que les sentències exemplifiquin?

-Això depèn dels periodistes. A vegades em sorprèn a mi mateix que notícies que no semblen molt rellevants surtin molt i altres que ho són no tinguin ressonància. La difusió seria molt important en alguns temes, com el de caça il·legal, perquè té un efecte dissuasiu molt important.

-No s'ha plantejat la fiscalia la conveniència de donar publicitat a les condemnes, com s'ha plantejat en altres qüestions, com els maltractaments familiars?

-Tampoc no estam en condicions d'avisar els mitjans de comunicació.

-Quants de fiscals farien falta a les Balears per perseguir eficaçment els delictes mediambientals?

-Fan falta mitjans professionals, però sobretot mitjans materials. Tenim el factor positiu que la sensibilitat és gran, sobretot a alguns sectors. El GOB, Greenpeace fan una tasca molt positiva en aquest sentit, amb independència que en determinats temes puguis estar o no d'acord amb ells. La manca de denúncia per part de l'Administració se supleix en molts de casos pels veïns i afectats i per les organitzacions ecologistes. L'Administració s'ha de dotar de mitjans materials, però sobretot, hauria de sancionar, d'acord amb les seves normes. Però també he de dir que dins l'Administració hi ha persones que fan grans

esforços per dur endavant aquesta tasca. També els companys de l'Administració de Justícia haurien de ser més sensibles en aquests temes. Jo crec que n'hi ha alguns que pensen que la Fiscalia de medi ambient és una espècie d'afició, tot i que no ho diguin. Molts de delictes mediambientals s'evitarien si realment l'Administració fos complidora i inspectora dels deures dels ciutadans i de les empreses.

-El Pla de residus de Mallorca no es compleix perquè el Consell no ha fet encara totes les infraestructures i els ajuntaments no posen els mitjans perquè els ciutadans puguin complir les normes.

-A Eivissa la situació és molt més caòtica. No hi ha un abocador de residus legals. No s'executa el Pla director, no hi ha abocador per als residus de la construcció. Moltes depuradores de l'IBASAN no tenen llicència d'activitats... La mateixa Administració falla, diu que per impossibilitat material. Però també he de dir que es fan moltes coses. No pensi, la situació millora.

ELS DÈFICITS PÚBLICS

-S'ha condemnat alguna vegada alguna Administració?

-No, perquè és realment molt complicat esbrinar quina persona té la responsabilitat penal d'un acte administratiu. En els casos en els quals l'Administració no compleix la responsabilitat es dilueix en moltes persones. Per exemple, qui és el responsable que una depuradora sigui insuficient i per tant deficient? L'ajuntament que no té les aigües pluvials i fecals separades?, l'IBASAN que no ha previst la necessitat d'ampliació de la depuradora?, el gestor, que no la utilitza bé?, l'emissari de Costes, que la tira a la mar?, tot és molt complicat. *Entre todos la mataron i ella sola se murió...* A Sóller es va suscitar un cas molt evident. Hi havia una contaminació d'aigües fecals provocada per un veí. Hi havia una depuradora, però com que les aigües pluvials i les fecals no estaven separades i s'ajuntaven, quan plovia molt aquesta depuradora era insuficient. A la vegada, els tècnics deien que la depuradora era adequada per al volum d'aigües fecals que havia de tractar. Vàrem dur el batle a declarar com a imputat. El batle ens va dir, "és veritat, però no puc fer més. Cada any gastam més de cent milions de pessetes en separacions parcials d'aigües fecals i pluvials. No tenim recursos per invertir tota l'obra en un pic. L'any 2010 estarà solucionat, no pot ser abans". És clar, no el podíem fer responsable penal d'una situació que es remuntava a molt de temps enrere. Però, malgrat totes aquestes dificultats, tal vegada l'àmbit penal serveix per accelerar els processos de solució dels problemes. I això ja és bastant. També la publicitat de la denúncia accelera les solucions. Perquè l'opinió pública és una pressió per als polítics.

LA RESPONSABILITAT DE LES DIFERENTS INSTITUCIONS

-L'orientació política de les administracions, condiciona la solució d'aquests problemes?

-La tasca que va fer la Conselleria de Medi Ambient quan n'era responsable Els Verds va ser molt important. En

LES DIFICULTATS D'APLICAR UNES LLEIS QUE CANVIEN

Segons Adrián Salazar, un dels problemes a l'hora d'aplicar la legislació penal sobre els delictes mediambientals és que perquè existeixi delictes penal ha d'existir prèviament infracció administrativa, i la continua evolució de la legislació administrativa sobre el medi ambient dificulta l'aplicació de la llei.

Basta mirar el BOCAIB, diu Adrián Salazar, per adonar-se de la continua evolució de les normes comunitàries, estatals, autonòmiques i locals sobre aquesta legislació. En matèria urbanística -afegeix- la regulació és confusa a causa dels canvis legislatius derivats dels canvis polítics, i també del fet que les diferents administracions (Govern, consells, ajuntaments) "han regulat aquestes matèries de forma poc harmònica. Això, per descomptat, no és desitjable".

Seria desitjable conclou Salazar "que els diferents grups polítics es posassin d'acord en uns objectius a llarg termini en matèria mediambiental i sobretot urbanística, perquè no quedi al vaivé dels canvis polítics".

canvi ni el Consell de Mallorca ni cap ajuntament de les Balears, de cap color polític, no han fet mai cap denúncia.

-La presidenta del Consell de Mallorca va proposar la figura del defensor del territori tot al·legant que ni els ajuntaments ni el mateix Consell volia implicar-se políticament en la denúncia de la indisciplina urbanística. Creu que aquesta figura de defensor del territori, de la qual no s'ha tornat a parlar, seria una evasió de les pròpies responsabilitats?

-Per descomptat. A més, si és un càrrec polític, tornaríem a tenir el mateix problema. No s'avançaria molt. Els ajuntaments tenen por d'enfrontar-se als ciutadans. Però he de dir que l'àmbit penal és una forma més en l'intent de protegir el medi ambient, però n'hi ha més. Des del punt de vista educatiu, preventiu, dissuasiu, administratiu, s'avança tot i que sigui molt lentament. Però estam millor que fa cinc o sis anys. L'activitat més important la realitzen les organitzacions ecologistes i els particulars. Hi ha funcionaris molt compromesos. Els polítics van molt al darrere.

-La mateixa fiscalia està condicionada per les directrius del fiscal general de l'Estat?

-El fiscal general de l'Estat no ha avançat per donar la suficient entitat a la figura del fiscal del medi ambient, ni per dotar-lo de mitjans. Aquí a les Balears hi ha un fiscal de medi ambient, però a moltes comunitats no n'hi ha cap. No hi ha ningú, i seria molt important com a referent. D'altra banda, la legislació mediambiental és una matèria molt complicada i la fiscalia general no ens ha procurat aquesta formació, l'hem hagut d'obtenir de forma autodidacta i voluntarista, tot robant temps al temps lliure. Jo he tengut la sort de trobar gent molt disposada a informar-nos.

-Hi ha perversitat en aquesta falta de mitjans de l'Administració?

-Més que perversitat hi ha desinterès i molt de desconeixement.